

Kunnskapsdepartementet

Postboks 8119 Dep
0032 Oslo**Studie og FoU**Saksbehandler: Lena Tølfesen
Besøksadr: Remmen, Halden
Telefon: 69 21 58 70
E-post: lena.tolfesen@hiof.no
Telefaks:

Deres ref.: 201003005

Vår ref.: 2010/954

Dato: 01.11.2010

Høringsuttalelse fra Høgskolen i Østfold - NOU 2010:7 - Mangfold og mestring. Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet

Departementets brev datert 21. juni 2010 inviterer til høring på utredning fra Østberg-utvalget: NOU 2010:7 med høringsfrist 1. november. Departementet ber om at kommentarer redigeres med henvisning til innstillingens kapitteinndeling – med underkapitler, eller som tilbakemelding på gjennomgående perspektiver og helheten i NOUen til de innledende kapitlene. Ved Høgskolen i Østfold er det Avdeling for lærerutdanning, ved førskolelærerutdanningen, som har kommet med innspill til NOUen.

Innledningsvis vil Høgskolen i Østfold berømme utvalget for et svært grundig arbeid. I all hovedsak er vi enige i utredningens konklusjoner.

Høgskolen i Østfold vil særlig knytte kommentarer til følgende kapitler i innstillingen:

- Kap. 4 Minoritetsspråklige elever og betydningen av sosial bakgrunn**
- Kap. 5 Den språklige situasjonen**
- Kap. 7 Barnehage og andre tilbud i førskolealder**
- Kap. 13 Minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning**

De innledende kommentarer er knyttet til gjennomgående perspektiver og begrepsdefinisjoner (innledende kapitler i utredningen).

'Flerspråklighet' som bærende begrep

NOUen presenterer og fremmer bruken av begrepet "flerspråklig" framfor "tospråklig". Det er prisverdig at utvalget påpeker at den potensielle flerspråklige kompetansen til barn og unge med innvandrerbakgrunn er en verdifull og lite påaktet og aktet ressurs i det norske samfunnet. Videre er det bra at NOUen introduserer begreper som 'flerspråklighet', 'språkmangfold' og 'parallellspråklighet' for en bredere norsk offentlighet.

Vi oppfatter imidlertid ikke at NOUen bidrar til å klargjøre mer i forhold til en underforstått og implisitt dikotomi som er utbredt i norsk skole og i storsamfunnet generelt. Skillet som har blitt konstruert mellom "morsmål" på den ene siden (les: et negativt ladet fokus på kostnader knyttet til opplæring og undervisning i "innvandrerspråk" som pakistansk, somalisk eller polsk), og "fremmedspråk" på den andre (les: et positivt ladet fokus på å fremme fransk, tysk, engelsk og fransk). Det ville styrket NOUen om problemstillinger og spørsmål rundt dette

kunstige skillet innen norsk utdannings- og opplæringspolitikk ble gjort en del av drøftingen rundt forståelsen av begrepet "flerspråklighet". Vi ser imidlertid utfordringene rundt valg av begrep når disse allerede er innarbeidet, knyttet til lovverk etc.

Begrepene 'minoritetsspråklig' og 'tospråklig'

Begreper som 'minoritetsspråklig' og 'tospråklig' er problematiske innenfor det norske utdanningssystemet. Dette er begreper som henspiller på en negativt ladet konnotasjon rundt dikotomien "minoritet" og "majoritet" som et skille mellom "de" og "vi" (skissert på s. 26-27). Vi oppfatter det som motstridende når utvalget likevel velger å anvende begrepet 'minoritetsspråklig' gjennomgående i NOUen. Flerspråklighet som bærende element i tanken om språkmangfold i Norge, slik tittel på NOUen viser, mister med dette noe av den tiltenkte kraften som ligger i å holde fastere ved 'flerspråklighet' som bærende begrep.

Norsk som "andrespråk" i et flerkulturelt Norge?

Det er en gjennomgående definisjon av norsk som "andrespråk" i NOUen. Vi ønsker å stille spørsmål om hvorfor og hvordan utvalget har kommet frem til denne definisjonen. Dette kan føre til en tolkning av talemålet som barn med et annet morsmål enn norsk bruker hjemme implisitt ansees som "førstespråk". Vi ser at *noe* av variasjonen i de ulike begrepene forklares i den ryddige oppstillingen på side 24-25 i utredningen, men bakgrunnen for valget om å definere norsk som andrespråk kunne vært tydeliggjort bedre. "Norsk som andrespråk" klinger rart i en NOU som er opptatt av å fremme barn og unges språkkunnskap og læringsutbytte i et flerkulturelt Norge. Vi stiller dermed spørsmålet om det er læringsutbyttet som står i høysete, eller om det er språket som læringsutbyttet skal innlæres gjennom som er det viktigste?

"Læringsutbytte" ser heller ikke ut til å være definert i utredningen. Vi tolker utredningen dit at det antydes en bekymringsmelding som følger:

"[...] minoritetsspråklige elever har et lavere læringsutbytte enn majoritetsspråklige, på tross av høy motivasjon og trivsel på skolen" (s. 13).

Barn og unge med et annet morsmål enn norsk får ikke like godt læringsutbytte i barnehager, skoler og innen høyere utdanning som barn og unge som har norsk som morsmål. Burde da ikke ***læringsutbytte*** betones i sterkere grad når opplæring av flerspråklige barn og unge er i fokus?

Om videreutdanning av morsmålstrenerne

(Kommentarer i hovedsak knyttet til kapittel 5.3 Morsmål og flerspråklighet)

På side 18 i NOUen påpekes det at

"[...] morsmålslærere/assistenter/tospråklige assistenter, både i skole og barnehage, skal tilbys en form for videreutdanning, og ***dersom de ønsker det*** (vår utheving), bør få mulighet til å utdanne seg videre til førskolelærere/lærere".

Denne setningen kan leses slik at videreutdanning og rekruttering av flerspråklige lærere hviler på det enkelte individs ønsker og valg. Vi ønsker oss sterkere signaler på en ønsket visjon om mer offentlig og offensiv rekruttering av lærere med flerspråklig bakgrunn.

Styrking av flerspråklig kompetanse går hånd i hånd med profesjonaliseringen av flerspråklige assistenters og morsmålstreneres kompetanse. Vi støtter utsagnet om at "[...] det at en lærer er tospråklig medfører ikke alltid tospråklig opplæring" (s. 57). Problemet med

denne setningen er vel også at tospråklige lærere utgjør en forsvinnende liten andel av den profesjonelle lærerstaben innen norsk skole all den tid de som besitter "tospråklig kompetanse" er morsmålstrenere og assistenter.

Språkstimulering og/eller kartlegging av språkutvikling i førskolen

(Kommentarer til kap. 7.7 Språk og språkutvikling og 7.8 Om kartlegging og dokumentasjon av barns språkutvikling)

I stedet for å velge fokus på å kontrollere hva et flerspråklig barn kan og ikke kan, så synes ulike typer språkstimuleringstiltak å være mer forenlig med tanken på å legge forholdene bedre til rette for lek og læring hos barn og unge i kraft av at det enkelte barnet er del av et større kollektiv. Høgskolen i Østfold synes utredningen kunne vært tydeligere på hva kartlegging går ut på og hva som er "god og "dårlig" kartlegging. Er det mulig å forvente at førskolelærere skal tilegne seg den spesialiserte kompetansen som trengs for å utføre individuell kartlegging av enkeltbarns språkferdigheter?

Viktigheten av åpne barnehager

(Kommentarer til kap. 7.12 Barn som ikke går i barnehage)

Informasjonen om og erfaringene fra språkgrupper og åpne barnehager (s. 119-121) der nye typer lavterskelarenaer skapes for kontakt mellom barn og voksne på tvers av språk- og etniske skillelinjer er interessant. Disse tilbudene er, etter vår mening, gull verdt som barn- og voksenopplæringsarenaer i mestring av ulike kulturelle koder (bl.a. "den norske væremåten"). De er en plattform for og en bruksanvisning i flerkulturell kommunikasjon som bør bygges ut i større grad – særlig med tanke på å gjøre flerspråklige barn trygge på det språket som snakkes hjemme (enten det er kalt morsmål eller førstespråk).

For å sikre Åpne barnehagers eksistens er det viktig at dette blir et lovpålagt tilbud. Erfaringer fra Sverige viser at selv med lav pris, god dekning og uten incitament i form av kontantstøtte er det ca. 12 % av alle barn i førskolealder som ikke går i barnehage (St.melding nr. 23 Språk bygger broer). Det vil være grunn til å anta at det også i Norge vil være barn som ikke vil gå i ordinær barnehage, selv med full barnehagedekning.

Åpne barnehager bør bli synliggjort i *Rammeplan for barnehager*. Det er betenkelig at Åpne barnehager ikke er nevnt i den gjeldende Rammeplanen for barnehager (KD 2006). Åpne barnehager bør legitimeres som den første barnehagen og som en nødvendig og viktig arena som muliggjør deltakelse uavhengig av terskler. Det tverrfaglige tilbudet som familiesentre med Åpne barnehager representerer, er en unik mulighet til tidlig kontakt, innsats og informasjon.

Sterkere betoning av behovet for å rekruttere studenter med flerspråklige bakgrunn inn i førskolelærer- og lærerutdanningen

(Kommentarer knyttet til kapittel 13.2 Kunnskapsgrunnlag)

Rekruttering av førskolelærere og lærere med flerspråklig bakgrunn (s. 286-292) er særdeles interessant lesing. Høgskolen er helt enige i at denne rekrutteringen vil berike storsamfunnet i kraft av at flerspråklige da framstår som naturlige rollemodeller i nøkkelrolleposisjoner i samfunnet (førskolelærere, lærere, sykepleiere, saksbehandlere, osv.).

NOUen kunne da med fordel ha betont i enda sterkere grad at norske lærerutdanningsinstitusjoner sliter med en urovekkende lav prosent studenter med innvandrerbakgrunn som søker seg inn i førskole- og læreryrket. I en eventuell bearbeidelse av NOUen til en Stortingsmelding bør det vies mer oppmerksomhet om "flaskehalsen" som

det norske skriftlige språket utgjør i forhold til å begrense flerspråklige unges muligheter til å komme inn i og å gjennomføre førskole- og lærerstudiet. Burde det brukes andre pedagogiske grep, og bygge opp innovative institusjonelle rammer rundt det å rekruttere flerspråklig ungdom i disse to svært viktige offentlige yrkene?

Det blir viktig i et flerspråklig perspektiv å avklare hva som er et "førstespråk" og hva som er "andrespråk" hos barn og unge som er født og oppvokst i Norge, de såkalte andregenerasjonsinnvandrere. Vi vil påstå at det ikke er gitt at norsk er et "andrespråk" hos disse og kommende generasjoner flerspråklige barn og unge i Norge.

Med hilsen

Beth Linde
Studie- og forskningsdirektør

Lena Tolfen
Rådgiver